

Keldarfossur í Fámjin er gullverdur:

Laksafiskarar og alarar møtast í Fámjin — fámningar hugaðir at gera smoltstøð

Øli eftir old hefur Keldarfossur í Fámjin runnið ótarnaður út í havið. Tað hevur verið turt í langa tíð og allar air kring landið eru upp-tarnaðar, tað hevur Keldarfossur runnið, sum hann plagur. Hetta er komið væl við hja fámningum. Teir hava altíð havt nokk av drekkivatni, tað tey aðra staðni hava verið noyðd at skamtat vatnið.

Tað er ikki fyrr enn nyliga, at menn gjordust varugir við, at just hesin sami Keldarfossur er gullverdur, tað hugsað verður um aling, havbunað, laksaveiðu osv.

Orsökini er tann einfalda, at grundarlagið undir allari framleiðslu av silum og laksi er fesk vatn alt arið. Og tað kann Keldarfossur geva eini framtíðar smoltstøð.

Menn hvi kann so hesin fossur renna alt arið uttan mun til avfall og skerpung, kunnu vit spyrja. Til hetta er at siga, at loyndarmálið við hesi keldu er tað, at vatnið kemur ur eini rivu á botninum í Kirkjuvatni. Alt hvat menn vita um hevur vatn líkið út ur vatninum frá hesi rivu ella holu onkunstaðni niðarliga í vatninum. Keldan rennur út nakað frá sjálvum vatninum, í sjálvum bønnum, og fer so víðari oman gjøgn-um fossin og rennur út gjøgn-um bygðina.

Møttust í bygdar- húsinum

Annan hvitusunnudag — í besta sólskinsveðri — møttust umleið 40 mans í bygdarhúsinum Vesturhøll í Fámjin — at tosa um møguleikan fyri at gera eina smoltstøð í Fámjin. Har vóru laksafiskimenn úr oynni, bygðarás-limir og áhugaðir í Fámjin, umboð fyri Tveoyrar Laksa-aling, Havbunaðarfelagið, alis-tøðina Joki í Funningsfirði og so sjálvar idnaðarrað-gevin.

Tað var Havbunaðarfelagið, sum tók stig til henda

fundin saman við umboðum fyri Tveoyrar Laksaaling og síðani Felagið Laksa-skip. Tað áhugaverda í hesum sambandi er helst tað, at Føroya Havbunaðarfelag og Felagið Laksa-skip hava byrjað eitt samarbeiði. Hetta samarbeiði skal m.a. vera um at økja um framleiðsluna av laksasmolt.

Við tað at tað er áhugi fyri at fara í gongd við smoltframleiðslu í Suðuroynni eitt nú í Fámjin, og tí hetta plassið sigst vera so væl eignað, hildu menn, at tað var rætt at halda ein fund í Fámjin um málið.

Stóru áhugi var fyri hesum fundi, tí hóast veðrið var av tí allar besta, so møttu menn fjólmennirupp at lurta og tosa.

Laksur og høggu- slokkur

Knut Nolsøe, formaður í Havbunaðarfelagnum bjóðaði vælkominn. Síðani varð ein filmur um høggu-slokkaveiðu í Japan vistur. Aftaná films-fyrivísanina visti Tórmodur Dahl, idnaðarraðgevi á, at nú møguleikarnir hjá laksabat-unum eru skerdir munandi, er greitt, at hesir bátar mugu hava møguleika at reka aðra vinnu eisini. Hann helt, at laksaveiða og høggu-slokkaveiða er ein goð samanseting. Laksa-tíðin endar just ta høggu-slokkurin fæst, so her skuldi liggið væl fyri hjá laksa-bátunum at lagt um. Tórmodur Dahl helt eisini, at her kann vera talan um eina lönandi vinnu.

Fleiri av laksaveiðumunnum í Suðuroynni vóru til-støðar. Onkur av teimum helt fyri, at nógvar at laksamonn-um eru hugaðir at leggja um til høggu-slokk, nú laksa-tíðin er av, men tað, sum heldur teimum aftur, er, at menn ikki vita, hvar teir skulu fara við høggu-slokk-unum.

Tórmodur Dahl segði síðani, at vit eiga at betra um

møguleikarnar á landi fyri innfrystin go goymslu av høggu-slokk. Hann nevndi annars, at tað er eingin trupulleiki at selja høggu-slokkin víðari av landinum fyri ein rimuligan pris

Byrjaði í Suðuroynni

Knut Nolsøe tók síðani orðið. Hann greiddi frá, at tað nú er nakað síðani, at Føroya Havbunaðarfelag og Felagið Laksa-skip byrjaðu eitt samarbeiði. Hetta samarbeiði eigur at úthyggjast m.a. við at vist verður á tórvin á laksasmolt fyri á tann hátt at eggja monnum kring landið at fara undir hesa framleiðslu.

Og just her kemur so Fámjin inn í myndina. Knut Nolsøe segði, at Suðuroyggin eigur ikki at vera eftirbátur innan alivinnuna. Tvørturímóti var tað her í Suðuri, at fyrsta stigið varð tikið til aling í sinari tíð. Tað var fyri umleið 40 árum síðan, tá Eli Gotfred í Porkeri fór undir silaaling.

Knut Nolsøe greiddi síðani stutt frá gongdini innan fiskaalingina í Føroyum og visti á, at higartil hava vit fingið laksarogn frá norð-monnum, men nú skulu vit so sjálvir til at klekja okkara egnu rogn.

Við Air verður ein slik støð gjørd. Hetta er to alt ov lítið, fleiri klekki- og smoltstøðir mugu byggjast kring landið skulu alarar fáa nóg mikið av fiski, og skulu vit kunna seta út í havið sjóbunan laks.

Formaðurin í Havbunaðarfelagnum helt fyri, at Fámjin við Keldarfossi helst er tað pláss í Føroyum fyri ikki at siga í Norðanlondum, sum er best eignað til eina smoltstøð. Henda møguleikan mugu vit ikki lata fara fram við.

Einki svar frá lands- stýrinum

Knut Nygaard frá Tveoyrar

Tórmodur Dahl, idnaðarraðgevi og Jacob Magnussen, bygðarásformaður tosa um, hvørir møguleikar eru at leggja eina smoltstøð í Fámjin. Jacob er eitt sindur ivasamur um plassið. Hann sigur, at í mølini kann tað ikki vera. Har er alt ov nógv brim

Tekst og myndir:
Jan Müller

Laksaaling og nevndarlimur í Havbunaðarfelagnum hevði síðani orðið. Hann greiddi frá, at fámningar fyri meira enn einum ari síðani sendu eitt bræv til landsstýrið, har teir bóðu um loyvi at hava eina smoltstøð í bygðini. Tianverri kom einki svar úr landsstýrinum, og tá so menn enn einaferð skrivaðu til landsstýrið og spurdu, hvar svarið bleiv av, fingi teir at vita, at her var ein misskilj-ing hend. Í landsstýrinum høvdu teir trúð, at talan var um eina vanliga alistøð á sjónum. Tí kom so seinkað svar aftur og fingi menn boð um, at einki er til hindurs fyri, at ein smoltstøð verður lögð í Fámjin.

Knut Nygaard greiddi síðani frá, at kendasti norðmaðurin á just hesum økinum, Arne Kittelsen hevur verið í Føroyum og m.a. kannað møguleikarnar at leggja eina smoltstøð í Fámjin. Nu var so bræv komið úr Noregi, har Arne Kittelsen sigur sína hugsan um Fámjin sum framtíðar smoltframleiðslupláss. Brævið frá norðmanninum er soljóðandi:

Vurdering af smoltan- legg ved Fámjin på Suðuroy

»Den 01.05.82 besøkte under-tegnede Fámjin på Suðuroy. Kontaktmann der var Knut Nygaard.

For å gi en relativ sikker uttalelse om lokaliteten ved Fámjin, må det foreligge noe mere tallmaterieell med tanke på vannkvalitet og vann-kvalitet. Det foreligger inid-lertid en del opplysninger og i tillegg er dette en lokalitet som med rimelig letthet kan vurderes sammenlignet med andre steder på Færøene.

Hovedvannkilden til et smoltanlegg er vann fra Kirkjuvatn. Vannet ligger 93 m.o.h., men har en lekkasje som gir ca. 1.500 l/min. med 70 meters trykk. Det eksisterer også vanlig avrenning fra utløpsbekk fra vannet. Denne bekken kan gi svært lite vann i tørre perioder. Det synes også være nok en lekkasje fra Kirkjuvatn og ned i denne utløpsbekken. Langt bilveg ned i Fámjin kommer elva Ain Mikla. Denne kan i tørre perioder komme bort, men den gir alltid vann på våren (til ut i juni).

Det stedet hvor et eventuelt smoltanlegg blir liggende, har en sentral posisjon med tanke på vannførsel både ferskvannskilder og vann fra sjø. Arealet har tilstrekkelig størrelse for et smoltanlegg.

Ved en enkel oppdemning — eventuelt en mulig beskjedent nedtapping, kan Kirkjuvatn se ut til å gi sikre vannmengder i tørre perioder. Dersom man kan gi sikkerhet for en vannførsel på ca. 1.500 l/min., i tillegg til lekkasjevann fra Kirkjuvatn, vil det være forsvarlig med en årsproduksjon på 150 000

smolt. Dette er ved en-gangs-bruk av vannet som drifts-messig er å foretrekke. Hovedtyngden af fisk vil være sendt ut av anlegget for den eventuelle tørre periode setter inn. Jeg ser ikke bort fra at lokaliteten ved Fámjin gir grunnlag for en større års-produksjon enn det nevnte tall på 150 000 smolt. Denne utvidelsen bør imidlertid være en følge av driftsresultater.

Det kan drøftes flere alternative typer av smoltanlegg ved Fámjin:

1) Innkjøp av startforet yngel fra Air for å unngå startforingsanlegg på Fámjin.

b) Arrangere vannkraft-verk fra Kirkjuvatn for dermed å forsvare bruken av varmepumpe eller oppvarming med gjenbruk av vann. Dette gir startforing ved Fámjin.

c) Produksjon av hovedsakelig 2-årig smolt. Dette gir startforingsanlegg uten oppvarming av vann ved Fámjin.

Vennlig hilsen
Arne Kittelsen

Skal ein smoltstøð gerast í Fámjin er helst neyðugt at leggja hana í bønnum. Nú er so spurning-urin, hvat fólkið har í bygðini sigur til tað

Vit siggja Keldarfoss. Omanfyri er Kirkjuvatn